Det köprättsliga avlämnandet och NSAB 2000

1. Alltsedan 1905 har begreppet avlämnande haft en central plats i skandinavisk köprätt. Utan att överdriva kan man säga att avlämnandet är det nav kring vilket köprätten rör sig. Den använda lagstiftningstekniken innebär att begreppet avlämnande ges skilda definitioner beroende av om parterna väljer att använda någon leveransklausul — och i så fall även av vilken klausul som väljs — eller om de inte väljer någon klausul. Valet av definition styr sedan åtskilliga funktioner i köplagstiftningen. I den svenska köplagen[1] styr avlämnandet så skilda frågor som kostnadsfördelningen mellan parterna (11 §), fördelningen av rätten till varans avkastning (79 §), säljarens dröjsmål (22 §) samt riskens övergång (13 §) och därmed även felbedömningen (21 §).[2]

I CISG[3] är konstruktionen delvis annorlunda. Avlämnandet[4] är där inte en teknisk definition som i köplagen, utan det är i stället *säljarens huvudsakliga kontraktsåtagande*.[5] Därav följer att den *direkta koppling* som finns inte minst mellan avlämnande och riskövergång i köplagen — och som även fanns i CISG:s föregångare ULIS[6] — saknas i CISG.[7] En jämförelse mellan köplagen och CISG ger emellertid vid handen att skillnaderna i struktur inte innebär annat än försumbara skillnader i sak såvitt avser här diskuterade frågor.[8] Även om det föreligger skillnader mellan CISG och köplagen, så har de det gemensamt att begreppet avlämnande intar en central plats, att åtskilliga rättsverkningar är knutna

[1] SFS 1990:931.

[2] Att begreppet hade motsvarande funktion i 1905 års köplag framgår av Almén, Om köp och byte av lös egendom, 4 uppl. 1960, Rubriken till 9–11 §§ vid n. 1a. Se även Hellner, Lagstiftning inom förmögenhetsrätten, 1990 s. 76.

[3] United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, antagen i Wien den 11 april 1980.

[4] Enligt 1 § lagen (1987:822) om internationella köp är art. 1–13 och 25–88 i CISG svensk lag på originalspråken engelska, franska, arabiska, kinesiska, ryska och spanska. I den svenska översättningen som bilades lagtexten används ordet ”avlämna” som översättning av den engelska lagtextens ”deliver”.

[5] Se art. 30 och 31 CISG. För en jämförelse mellan den skandinaviska tekniken och tekniken i CISG, se Lando i Bianca/Bonell, Commentary on the International Sales Law, 1987, art. 31 anm. 1.1. Bland övrig litteratur om CISG kan nämnas Schlechtriem, Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht, 2 uppl. 1995, dens., Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods, 1998, Honnold, Uniform Law for International Sales, 2 uppl. 1991 och Bergem/Rognlien, Kjøpsloven, 2 uppl. 1995. En sammanställning av de dokument som ligger till grund för konventionen finns i Honnold, Documentary History of the Uniform Law for International Sales, 1988.

[6] Se art. 97 ULIS. ULIS behandlas på svenska av Hellner, PM angående ett vid 1964 års köplagskonferens i Haag upprättat förslag till enhetlig lag om internationella köp av lösa saker, 1966, dens. i Festskrift till Håkan Nial s. 238 ff. samt av Bagge, Hellner och Essén i SvJT 1965 s. 248 ff. Bland internationella verk kan särskilt nämnas Dölle, Kommentar zum Einheitlichen Kaufrecht. Die Haager Kaufrechtsübereinkommen vom 1 Juli 1964, 1976.

[7] Se Huber i Schlechtriem 1998, art. 31 anm. 13.

[8] Se härtill Ramberg, under medverkan av Herre, Köplagen, 1994 s. 192.

till begreppet och att det är väl definierat.

2. Enligt 7 § 2 st. KöpL sker avlämnandet vid distansköp genom att säljaren överlämnar varan till den *transportör* som har åtagit sig transporten från avsändningsorten. Frågan huruvida varans överlämnande till en *speditör* skall medföra att varan är avlämnad berörs i lagmotiven, av vilka framgår att så i allmänhet inte är fallet, eftersom ”en speditörs uppgift [ofta] begränsar sig ... till att ordna varans transport för uppdragsgivarens räkning.”[9] Av motiven framgår emellertid också att det inte är ”uteslutet att speditören på grund av de avtalsvillkor under vilka han omhändertar varan kan anses som en transportör med den verkan att avlämnandet sker genom att varan överlämnas till speditören.”[10]

3. I Nordiskt Speditörförbunds Allmänna Bestämmelser, NSAB 85, fanns en uppdelning mellan två skilda avtalssituationer. Speditören kunde åta sig att ombesörja transporten *med* eller *utan fraktföraransvar*. Enligt 2 § NSAB 85 innebar fraktföraransvaret att speditören ansvarade för transporten gentemot uppdragsgivaren. Om speditören i stället hade åtagit sig uppdraget utan fraktföraransvar, så var hans ansvar mer begränsat.[11] En jämförelse mellan NSAB 85 och köplagen ger därför vid handen att avlämnande skedde genom överlämnande av varan till speditören när denne hade åtagit sig att utföra transporten med fraktföraransvar, medan avlämnandet skedde vid en senare tidpunkt när speditören inte hade åtagit sig ett sådant ansvar.

I 2 § Nordiskt Speditörförbunds *nya* Allmänna Bestämmelser, NSAB 2000 — vilka enligt sin lydelse gäller fr. o. m. den 1 juni 1998[12] — har terminologin ändrats något. Begreppet *fraktföraransvar* har ersatts med att speditören ansvarar som *transportör,* medan speditören numera ansvarar som *förmedlare* i stället för att agera utan fraktföraransvar.[13] Det är svårt att tro att det är en lycklig slump att de nya bestämmelsernas terminologi har anpassats inte bara till köplagens, utan även till den terminologi som används i köplagens motiv.

4. Även i andra delar av NSAB 2000 har terminologi lånats från köplagen. Resultatet är emellertid inte alltid lika lyckat som när fråga är om det ovan diskuterade bytet. Enligt 15 § NSAB 85 inträdde speditörens ansvar som fraktförare när han omhändertog godset för befordran. An-

[9] Prop. 1988/89:76 s. 72.
[10] Ibid.
[11] Se 2 § (B) och 23–25 §§ NSAB 85.

[12] Det är egentligen inte korrekt att säga att bestämmelserna gäller från en viss tidpunkt, eftersom det står avtalsparter fritt att göra dem till en del av sitt avtal — och därmed gällande — eller att avstå härifrån. I det senare fallet är villkoren inte gällande i parternas avtal, även om detta har slutits efter den 31 maj 1998. Frågan huruvida bestämmelserna är uttryck för ett handelsbruk som förändrades natten mellan den 31 maj och den 1 juni 1998 skall inte diskuteras här. Eftersom avsikten synes ha varit att NSAB 85 skall ha ersatts av NSAB 2000, så använder jag genomgående imperfekt när de förra behandlas.
[13] Termen förmedlare användes i viss utsträckning för dessa situationer redan i NSAB 85, se 2 § 1 st.

svaret upphörde ”när godset på bestämmelseorten utlämnades till mottagaren eller ställdes till dennes förfogande på anvisad plats.”[14] Enligt 15 § NSAB 2000 ansvarar i stället speditören som transportör ”för förlust eller minskning av eller skada på gods, som inträffar från det godset övertagits för transport till dess det *avlämnats* samt för dröjsmål med *avlämnandet*.”[15] Vid ett närmare studium av bestämmelsen är det tämligen uppenbart att avlämnande enligt NSAB 2000 inte innebär detsamma som avlämnande enligt köplagen, eftersom speditörens ansvar *in dubio*[16] eljest inte skulle hinna inträda förrän det upphörde.

Förekomsten av ett köpeavtal är i allmänhet en förutsättning för förekomsten av ett transportavtal. En av parterna i köpeavtalet kommer därmed också att vara part i transportavtalet. Bytet från den klara och tydliga terminologin i 15 § NSAB 85 till ett begrepp som sedan länge har haft en given — men många gånger annan — betydelse i köprätten är inte ägnad att underlätta för de inblandade parterna. Arbetet torde inte ha förenklats för de försäljare, inköpare, logistiker och andra som hanterar bl. a. frågor om varans flyttande från säljare till köpare.

5. Regeln om reklamation i 29 § NSAB 2000 är utförligare och tydligare än motsvarande bestämmelse i 28 § NSAB 85 såvitt avser de rättsliga effekterna av en sen reklamation. Enligt 29 § 1 st. NSAB 2000 bör synliga skador eller minskningar reklameras till speditören omedelbart när godset tas emot. Om reklamation sker senare än sju dagar från det godset togs emot, så ligger bevisbördan för förekomsten av en transportskada på den som framställer anmärkning mot speditören. Regeln torde inte kunna läsas på annat sätt än att en transportskada presumeras vara för handen om reklamation mot en skada eller minskning sker inom sjudagarsperioden.

Så långt är allting väl. Om den som har reklamerat för sent inte lyckas uppfylla sin bevisbörda, så innebär det emellertid enligt 29 § 2 st. NSAB 2000 att godset skall ”anses ha avlämnats i fullgott skick.” Det köprättsliga avlämnandet sker *in dubio* innan transporten påbörjas. Att bevisbördan inte uppfylls skulle således med beaktande av invand köprättslig terminologi innebära att det står klart att det som inte kunde bevisas måste ha skett. Det kan inte vara en riktig tolkning. Det som avses måste vara att godset skall anses ha *utlämnats till mottagaren*[17] i fullgott skick. Det hade varit bättre att behålla den terminologi som fanns i NSAB 85 i stället för att byta till ett begrepp som beskriver en så likartad företeelse i ett närliggande avtalsförhållande att det är möjligt att blanda ihop avlämnandet i

[14] Det citerade avsnittet är skrivet i presenstempus i NSAB 85. Jag har ändrat tempus till imperfekt.

[15] Mina kursiveringar.

[16] Köpavtalets parter har naturligtvis möjlighet att förlägga avlämnandet till en annan tidpunkt och en annan plats än vad som följer av den dispositiva regeln, se 7 § 3 st. KöpL och INCOTERMS 1990.

[17] Jfr 15 § NSAB 85.

29 § 2 st. NSAB 2000 med det köprättsliga avlämnandet.

6. Sammanfattningsvis kan sägas att de förändringar som här har berörts till viss del innebär att NSAB 2000 är tydligare och mer i samklang med köplagen än vad föregångaren NSAB 85 var. När begreppet avlämnande togs över från köplagen och gavs en annan betydelse än den som begreppet *in dubio* har där, så skapades tolkningsproblem som varken säljare, köpare eller speditörer kan vara betjänta av. Tolkningsproblemen torde emellertid inte vara alltför svåra att lösa, eftersom det i de flesta fall synes vara förhållandevis lätt att med kunskap om köp- och transporträtt finna en lämplig lösning. Ett större problem kan vara att de som i det dagliga livet hanterar hithörande frågor många gånger inte besitter sådan kunskap utan endast har begränsad kännedom om regelsystemen. De kan möjligen helt i onödan förledas till missuppfattningen att avlämnande är detsamma som avlämnande.

Jon Kihlman